

Pavel POPA
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

SEMNIFICAȚIA RITUALULUI NUȚIAL ÎN MENTALITATEA EXPONENȚILOR CULTURII TRADIȚIONALE

Semnification of nuptial ritual in mentality of exponents of traditional culture

Abstract: This article elucidates a part of the most important symbols that reflect valuable messages of the Romanian customs, rituals and traditions of marriage ceremony. Some of them, which lost their value for various reasons, have disappeared from the traditional nuptial practice of our people being hoarded only in a few folklore archives of Republic of Moldova and in the specialized literature. Meanwhile other customs, which are still preserved in the folklore memory, are rarely encountered in the ethno-folkloric tradition. We will also meet some incontestable valuable symbols of the passage nuptial rituals of all the Romanians from Republic of Moldova, Bucovina (Ukraine) and Transnistria.

Key words: civil marriage, religious marriage, nuptial ritual, universal symbol, rite of passage, status of single man/ single woman, love, wormwood, tree, leaf etc.

Rezumat: Articolul elucidează o parte dintre cele mai importante simboluri ale obiceiurilor, ritualurilor și tradițiilor românești din cadrul ceremonialului de căsătorie. Unele, pierzându-și valoarea din diverse considerente, nu se mai regăsesc în practica tradițională nupțială a poporului nostru, fiind tezurizate doar în puținele arhive de folclor din Republica Moldova și în literatura de specialitate. Altele, care se mai păstrează încă în memoria folclorică, sunt întâlnite tot mai rar în mediul tradițional. De asemenea, vom întâlni și unele simboluri cu valoare cutumiară ale riturilor nupțiale de trecere la românii din Republica Moldova, Bucovina (Ucraina) și Transnistria.

Cuvinte-cheie: căsătorie civilă, căsătorie religioasă, rit nupțial, simbol universal, rit de trecere, statut de fată/flăcău, dragoste, pelin, copacul, frunza etc.

Unul dintre cele mai importante ritualuri de familie este căsătoria, fiind apreciată drept prima instituție a omului. O comunitate de viață și de cult, definită printr-un angajament reciproc pe toată viața al fetei de măritat și flăcăului de însurat. În ipostaza sa de obicei familial, căsătoria „marchează cronologic una din cele trei etape importante din viața omului” [1, p. 49]. Despre căsătorie și dragoste se vorbește chiar din primele zile de viață a copilului, de aceea este considerată una dintre cele mai valoroase ritualuri de familie. Oamenii vin pe pământ cu necesitatea de a iubi și de a fi iubiți. Drept rezultat al acestui proces numit „dragostea”, foarte complicat psihologic, dar totodată enorm de plăcut, este realizarea cuplului familial. Nu este un secret că deseori dragostea și căsătoria

nu sunt inseparabile; uneori e dragoste fără căsătorie, alteori e căsătorie fără dragoste. Cu toate acestea, tendința predominantă a bărbatului și a femeii este de a se căsători pentru a supraviețui mai ușor în comun în scopul realizării unor interese primordiale familiale. Simultan, viața organizată în cuplul familial mai presupune și formarea relațiilor de rudenie între persoanele implicate în acest proces social. Chiar de la naștere și până la moarte, preocuparea principală a omului este dragostea – proces finalizat des cu căsătoria. Acest proces ascunde unul dintre cele mai de preț secrete ale universului. Dacă persoana ar distinge semnificația acestui secret și l-ar utiliza perfect în munca sa spirituală, atunci el s-ar transforma în divinitate. Ocazia respectivă ne reamintește faptul că la origine ființa umană a fost creată ca un tot întreg – bărbat-femeie. Reieșind din acest concept dumnezeiesc, constatăm că orice femeie constant poate fi femeie și bărbat și contrar, orice bărbat poate fi bărbat și femeie. A fi concomitent femeie sau bărbat înseamnă a fi pur și simplu o jumătate. Atunci, fiecăruia îi revine sarcina de a-și găsi cea de-a doua jumătate a individualității sale, a o atrage, a fuziona cu ea și împreună a forma o ființă completă pentru a transpune în viață idealurile fiecăruia, care contopindu-se într-un tot întreg, formează spiritualitatea familială. Până la urmă, căsătoria mai simbolizează și o experiență. Omul tinde spre a săvârși nu numai fizic, dar și spiritual căsătoria – simbolul alianței celor două principii: masculin și feminin. Distingerea cu veridicitate a misterelor căsătoriei ne va permite să conștientizăm profund și la justa valoare toate secretele vieții. Fiind unul dintre cele mai popularizate fenomene familiale, mulți oameni nu cunosc sensul și motivele căsătoriei lor. Unii fac aceasta din cauza plictiselii, alții cu scopul de a se distra, de a-și satisface plăcerile senzuale sau de a se îmbogăți... Pentru majoritatea oamenilor căsătoria este un act sublim care cu adevărat susține realizarea lucrurilor mari și necesare omului.

Rădăcinile etimologice ale cuvântului *căsătorie* se trag din termenul *căsător* (învechit „soț” < *casă* + suf. *-ător*) + sufixul *-ie*.

Căsătoria există la toate popoarele lumii în diverse forme caracteristice societăților respective, iar solemnitatea ei este însoțită de manifestări simbolice și considerată „o replică a unirii ideale a elementelor cosmice” [2, p. 76], care concomitent poate reprezenta și „Alianțele Spirituale ale cuplului, sau ale noastre, cu părți interne ale Ființei” [3, p. 41]. În plan istoric, căsătoria a reprezentat mereu pentru semenii noștri una dintre cele mai naturale metode de creare a puterii – trecerea femeii sub puterea bărbatului, necesitate și dorință primordială a soțului. Acest proces i-a oferit bărbatului posibilitatea de a aprecia încrederea în fidelitatea soției sale, concomitent și în paternitatea viitorilor săi copii.

Familia nou-creată a pus problema întreținerii ei. Tradițional, din momentul când soția este preocupată de creșterea și educația copiilor, obligația în cauză este valabilă mai mult pentru bărbat. În caz contrar – pentru ambii soți. Ei trebuie să-și întrețină copiii inapți de lucru – obligație realizată prin muncă, hărnicie, sârguință și definită drept o îndatorire părintească izvorâtă din instituția căsătoriei. Munca fiind una dintre puținele

surse de întreținere a familiei, oferă posibilități de a se îmbogăți asigurând încrederea în ziua de mâine. Ca formă socială de bază, *familia*, prin căsătorie reprezintă *credința* și dragostea dintre soți și reproducția copiilor. *Credința* simbolizează arta de a fi împreună cu persoana iubită, cu familia, lupta, dar și biruința ei asupra ispitei. Pentru poporul nostru mariajul ca și viața este un examen, care necesită a fi susținut cu brio.

La diferite etape ale dezvoltării societății căsătoria dintotdeauna a fost apreciată pozitiv, iar specialiștii în domeniu i-au oferit diverse definiții, reproducem doar câteva:

– *căsătoria* este considerată unul din primele daruri ale lui Dumnezeu către om. Fiind o binecuvântare dumnezeiască, „legătura de familie este cea mai apropiată, cea mai tandră și mai sfântă dintre toate legăturile de pe pământ” [4];

– „convenție între un bărbat și o femeie care vor să întemeieze o familie. Căsnicie, viață conjugală” [5, p. 55];

– din punctul de vedere a credinței ortodoxe *căsătoria* este o instituție divină unde bărbatul și soția sunt uniți într-o dependență socială și legală, pentru a întemeia și menține o familie. La rândul său și *Biblia* prezintă căsătoria ca o instituție divină ce își are începutul la Dumnezeu, *înțelegerea biblică despre căsătorie este o relație de legământ* (Gen. 2:24);

– ca cel mai complet rit de trecere, dintr-o etapă de viață într-alta, „*căsătoria* înseamnă și ea un *început*, de existență, ca om complet (fizic și intelectual), așadar o întemeiere a unei «case de piatră», care simbolic înseamnă o așezare și o întemeiere a «casei copilului»” [1, p. 95];

– „însoțirea legitimă a unui bărbat cu o femeie; însurătoare, măritiș” [6, p. 229];

– potrivit Articolului 48, alineatul 1 al Constituției Republicii Moldova – „*căsătoria* este elementul natural și fundamental al societății” [7, p. 49];

– *căsătoria* dintre un bărbat și o femeie întruchipează înțelegerea lor liberă, în scopul creării unei familii bazată pe dragoste, respect reciproc și credință, care vor întreține un trai comun, o viață conjugală și vor da naștere la copii.

Omului îi aparține doar o singură viață. În acest sens, el trebuie să-și determine cât mai exact locul și să-și împlinească menirea existenței sale. Realizarea acestei sarcini, impune persoana să tindă spre un loc binemeritat în orice sistem ar fi: social, religios ori cultural, la anumite sărbători sau ceremonii, care preventiv menirii lor spectaculare, le mai revine sarcina de a-l face pe individ să-și perceapă și asume locul și viața în sistem. „Satul însuși, în întregul său, era – la nivel social – un sistem de înruderire (de sânge sau prin alianță), de vecinătăți și cumetrii, de grupuri de vârstă sau profesionale, iar la nivel imaginar – o stratificare de nivele ontologice care comunică și se condiționează reciproc” [8, p. 12]. Doar satul exprimă simbolul vechii noastre civilizații apărute odată cu neamul românesc – „matricea stilistică” a culturii poporului nostru.

În popor căsătoria este considerată cel mai magistral eveniment familial „care aduce la cunoștința întregii comunități faptul că tinerii și tinerele își schimbă statutul anterior și își asumă, public și juridic, noi drepturi și obligații” [2, p. 76]. Trăind într-o

societate monogamă, căsătoria exprimă nobile considerațiuni de solemnitate, „de unire indisolubilă, cu putere de lege, mireasa fiind adesea personajul principal și bucurându-se de o deosebită atenție în cadrul obiceiurilor rituale cu valoare de simbol” [2, p. 76].

Solemnitatea veșmintelor fastuoase ale miresei și-a găsit expresia alegorică în podoabe, voaluri, cununi, coroane etc. Vestimentația mirelui, fiind mai sumară și sobră, întruchipează modestia, bărbătescul. Schimbul inelelor dintre tineri face aluzie la însemnul cercului, care neconținut valorifică credința populară potrivit căreia căsătoriile *sunt încheiate în cer*. Această interpretare promovează o simbolică unică caracteristică nu numai europenilor, dar și chinezilor vechi, unde un bărbat așa-numit *din lună*, în toiul nopții leagă laolaltă picioarele nou-născuților, cu un „șnur vrăjit de culoare roșie, urmarea fiind că cei doi, ajunși la maturitate, erau atrași unul de altul ca de un fir puternic și în final se căsătoreau” [2, p. 76].

Și în tradițiile populare ale românilor transnistreni *căsătoria* reprezintă cel mai semnificativ ceremonial din viață. Acesta avea loc doar atunci când flăcăul a atins vârsta căsătoriei. Din acest moment avea dreptul legitim să mediteze asupra unor intenții adresate: „viitoarei femei (consoarte), cu care o viață întregă va împărtăși bucuria și necazul” [9, p. 119].

Asemenea basarabenilor și bucovinenilor, părinții flăcăului și ai fetei, din această regiune, când consideră că le-a venit timpul copiilor lor să se căsătorească, sunt preocupați de alegerea pentru copilul său a unui partener fizic și moral sănătos, bine educat și cu rădăcini pe potrivă. Fac acest lucru pentru că dintotdeauna și-au socotit copiii „minori, indiferent de vârstă, că ei nu cunosc viața, iar sentimentele lor sunt mai presus de orice judecată. De aceea și viața o iau mai cu ușurință” [9, p. 119]. Ei îngrijesc mult de copiii lor, de starea lor psihologică și financiară în familie. Ei se pronunță pentru o căsătorie pe toată viața. Despărțirea o aprobă doar în cazuri excepționale, asemenea conținutului următorului cântec transnistrean: „– Na-ț’, părinti, patru boi,/ Discunună-mă-napoi.../ – Măcar dă-ni și vaci cu lapti,/ Di trii ori te-am întreat/ Di țâ-i voia di bărbat/ Ori ai gând di lipădat?” [9, p. 119]. Înainte de a se căsători, tinerii se cunoșteau mai îndeaproape la sărbători, „gioc”, la muncile câmpului. În luările de contact, ei țineau cont ca starea socială să fie egală cu cea a persoanei alese a fi pereche. În unele sate din acest teritoriu se respecta obiceiul subordonării în familie. Un tânăr cu vârsta mai mică nu avea dreptul să se căsătorească înaintea fratelui sau a surorii mai mari. Similar moldovenilor dintre Prut și Nistru, transnistrenii își înfăptuiau căsătoria potrivit următoarelor rituri preliminare (astăzi multe dintre acestea nu se mai păstrează, rămânând vii doar în memoria folclorică a băștinașilor):

1) *furatul fetei*, avea loc din mai multe considerente: când flăcăul știa că „fata poartă *horbă* cu cineva, dar la mijloc sunt unele impedimente care târăgănează măritișul” [9, p. 122], atunci flăcăul exploatează foarte iscusit supărarea fetei și cu concursul ei o fură; există cazuri când „flăcăul îndrăgostit de o fată o *scoate din minți*” [9, p. 122]. Aceasta avea loc atunci când ea nu avea dreptul moral să se mărite înaintea surorii sale mai în vârstă; mai poate fi furată fata și atunci când „tinerii se ibovnesc, dar unii părinți se împotrivesc la căsătoria lor” [9, p. 123]. Și vecinii noștri slavi au practicat acest obicei:

„la sârbi se numește *pobiegnica*, la polonezi *biegowi oblubienicy*, la cehoslovaci – *kradziono*, iar la germani – *brautlauf*” [9, p. 123]. *Furatul* mai poate fi și potrivit „înțelegerii tinerilor; de cele mai multe ori părinții fetei și ai flăcăului nici nu bănuiesc măcar” [9, p. 123]. Tot ei pun la cale noaptea furtului, de obicei: pe la miez de noapte, pe drum – liniște mortală, flăcăul împreună cu 2-3 gospodari mai tineri ca dânsul, în apropierea casei părinților fetei cu pricina chiuie de câteva ori – semn de prevenire a ei. Apoi feciorul intră în curte. Fata părăsește casa și pleacă pentru totdeauna din casa părintească la cea a viitorului soț sau deocamdată a părinților lui. Tradițional, în zilele imediat următoare se duc tratative pentru însurătoare. În această perioadă „flăcăul care a furat fata nu se atinge de dânsa. Paza ei o are gazda. Este un gest și o purtare cavalierească de înaltă ținută morală. Fata nu are nicio pată dacă căsătoria nu se efectuează. Ea pleacă acasă numai după ce tratativele au fost terminate” [9, p. 127];

2) o altă metodă de însurătoare a fost – *adusul fetei pe cupțor* la flăcău – obicei foarte rar întâlnit în tradițiile nupțiale nu numai ale transnistrenilor, dar și ale basarabenilor români. Obiceiul putea fi aplicat, dacă: „flăcăul a ibovnicit cu o fată, dar cotigește când este vorba de căsătorie” [9, p. 127]. Situația respectivă permitea părinților fetei să decidă dacă se merită ca odrasla lor însoțită de 2-3 gospodari numiți *starosti* să fie trimisă în miez de noapte acasă la flăcăul ibovnic. Rolul starostilor este de a încredința fata flăcăului, de a informa și convinge părinții despre faptele săvârșite de fiul lor, iar ca ei să nu se facă de râs, ar fi bine ca tânărul să se căsătorească cu ea. Se iscau neînțelegeri între ei când se presupunea că fata s-ar fi dat în dragoste și cu alți flăcăi. În asemenea cazuri rolul hotărâtor aparținea *Sfatului bătrânilor* – simbolul dreptății și al ordinii în comunitate, care fie că reabilita fata în fața satului și încheia căsătoria, fie că nu aproba unirea tinerilor, supunând-o batjocurii comunității. Atare cazuri erau extrem de rare, pentru că: „în general, purtarea morală a fetelor este exemplară. Educația din familie, teama de *gura lumii* și gândul de întemeiere a unei familii le făcea să aibă purtări frumoase chiar și atunci când au câte un *ibovnic*. Doar a ibovnici nu înseamnă a trăi cu un bărbat ca soția lui. Morala și buna purtare a fetelor moldovence totdeauna a fost dată ca exemplu de popoarele străine” [9, p. 129].

3) *închiderea flăcăului în casă la fată*, obicei întâlnit doar la românii transnistreni. Flăcăul putea fi închis în casa fetei anume de către fată sau părinții ei. Acest fapt era pus la cale din timp, în speranța de a demonstra nu numai flăcăului, dar și părinților lui că fata respectivă „a rămas însărcinată sau când flăcăul, fiind în dragoste cu ea, o cotigește; nu vrea să o ia în căsătorie, fie pentru că nu-i place, fie pentru că părinții lui se opun” [9, p. 131].

4) *logodna*, cel mai frecvent obicei.

Percepută prin tradiție ca cea mai atractivă și impresionantă solemnitate de familie, căsătoria simbolizează legământul celor doi actori centrali – mirele și mireasa, prin autentificarea cuplului lor. Această uniune poate fi încheiată în două feluri: 1. *civilă*, cu participarea instituțiilor stării civile; 2. *religioasă*, oficiată în fața preotului, care din punctul de vedere al legislației țării noastre nu este socotită legală.

Căsătoriile se încheiau în perioada numită în popor *câșlegi*. În post nu se fac nunți „că este păcat”. Țăranul român dintotdeauna a legat desfășurarea ceremonialului nupțial cu încheierea activității agricole. În acest context, nunțile se țineau mai des toamna, după definitivarea și stocarea roadei.

Fiind cea mai impresionantă fază din viața omului, căsătoria este manifestarea nu numai a mirilor și a rudelor lor, ci a întregii comunități, realizată printr-o suită de tradiții și obiceiuri ce diferă de la familie, la familie, de la sat, la sat. Acest eveniment evidențiază schimbarea statutului relațiilor sociale ale mirelui și ale miresei, trecerea lor de la un nivel și sistem de relații de familie, de grup la altul, cu implicații majore în comportamentul lor. Etapa în cauză este caracterizată printr-o serie de însemne menite să contribuie substanțial la trecerea celor doi tineri de la starea de celibatari la cea a oamenilor maturi și căsătoriți. Trecerea respectivă este marcată de anumite rituri ale căror semnificație și importanță în desfășurarea cu succes a căsătoriei ne permit să le delimităm în trei tipuri:

1. Rituri *pre-nupțiale* – logodna, pețitul;

2. Rituri *nupțiale* – nunta propriu-zisă;

3. Rituri *post-nupțiale*, care contribuie la încadrarea noii familii în viața comunității și reprezintă inaugurarea unui drum necunoscut. În tradiția folclorică aceste trei rituri esențiale diferă de la o localitate la alta, prin: caracterul logodnei, ritualul de luare a zestreii, numărul legătorilor de nuntă, felul de bucate ș.a. Paralel, descoperim mai multe rituri premergătoare și valoroase din punct de vedere al simbolisticii, cum ar fi: *întâlnirea tinerilor*; *portul*, mai ales al fetei, constituit din straie somptuoase, podoabe de preț: mărgelile, cerceii, brățări etc. – obiecte cu puteri magice ce aduc noroc și protecție, care contribuie la idealizarea miresei. Simbolistica voalurilor, buchetelor, coronițelor etc. include variate coduri care promovează motive și semnificații distincte, cum ar fi: *flori*, *frunze*, *insecte*, *păsări* și *animale*, care conțin valori exacte și clare. De exemplu, florile dăruite miresei de către mire sau cele din buchetul și coronița ei, sau din buchetele druștelor și ale vorniceilor etc., promovează mesaje prin care actanții principali își exprimă emoțiile, dragostea, respectul. De obicei, florile dăruite sunt de culoare albă – simbolul purității și inocenței.

Întotdeauna veșmântul a marcat întocmai trecerea de la o vârstă la alta: de la copilărie la adolescență, de la copil la fată de măritat și cavalier de însurat. Aceasta se întâmplă și în cazul trecerii de la adolescență la maturitate, când coronița miresei este înlocuită cu o batistă sau cu o broboadă simbolul căreia este protecția capului femeii, dar și respectarea statutului ei.

Astfel, din perspectiva riturilor de trecere de la statutul de flăcău/fată mare la cel de soț/soție, scopul primordial constă în restabilirea echilibrului tulburat în timpul desfășurării procesului de căsătorie necunoscut pentru miri. În acest context, „inițierea presupune și o condiție precară a celui ce parcurge acest proces, situație ivită mai ales în momentul de limită, de prag, dintre cele două stări” [8, p. 12]. În conștiința populară românească inițierea este asociată cu drumul destinului pe care tinerii căsătoriți trebuie

în cuplu să-l parcurgă. Fiind constituit din diverse labirinturi mai mult sau mai puțin fericite – probe inițiatice pe care familia, de obicei le susține cu bine, drumul mai oferă și „diferite contraste, se pot împleti diferite destine” [10, p. 129]. Un loc sacru al drumului inițiativ este răscrucea cu cele trei drumuri. Ajungând la acest punct al răscrucii, tinerii căsătoriți trebuie să conștientizeze că alegerea lor va marca simbolic o direcție corectă a deplasării în viață. Totodată ei trebuie să știe că: „un drum spre înainte are un sens pozitiv de evoluție, afirmare și creație. Un drum spre înapoi e involuție, renunțare, eșec, de unde și credința că, dacă te întorci din drum, nu-ți va merge bine” [10, p. 129].

Trecerea tinerilor în cel de-al doilea stadiu era legată de căsătorie, pentru că scopul acesteia era:

– în primul rând, „de a avea o consoartă spre ajutorare și petrecere, spre mângâierea și alinarea durerilor în caz de nefericire și suferință, mai pe scurt spre împărtășirea binelui și a răului, a bucuriei și întristării în decursul întregii vieți” [11, p. 15]. Asocierea consoartei cu mama ne permite să fim părtașii lui C. G. Jung care consideră mama drept unul din cele mai importante simboluri arhetipale, concretizat în imaginea mamei și bunicii noastre. În planul simbolismului cosmic, „mama se aliniază pământului roditor și apei stagnante din care purced toate formele vegetale și animale. Din această perspectivă, principiul matern se asociază vieții, morții și reînvierii: a se naște înseamnă a ieși din pântecul mamei, a muri – a se întoarce în matricea pământului, eventual, pentru o nouă naștere. Mama divină e ființă originară, duh al fecundității universale, patroana tuturor nașterilor, dar și cea care dă moarte” [12, p. 98].

Folclorul și mitologia românească sunt esențial simbolizate de cultul mamei. În concepția țărănească a semenilor noștri a existat opinia că „nu e nimic pe lume care să nu aibă o mamă, o maică, sinonime cu obârșie sau origine. Pe plan psihologic, arhetipul mamei este prima formă pe care o capătă experiența inconștientă a individului” [12, p. 98-99].

– în al doilea rând: „de a avea urmași legitimi, care să păstreze numele de familie, ca sângele și seminția lor să nu se stingă niciodată, apoi ca să aibă cine moșteni averea părintească, ca aceasta să nu treacă în mâni străine” [11, p. 15]. Trebuie să accentuăm și dorința părinților ca la bătrânețe sau la grele încercări să aibă cine-i îngriji, jeli și înmormânta, apoi pomeni și oferi ofrande în memoria lor. Tradițional, urmașii omului sunt în primul rând copiii lui moștenitori, descendenți, care vor continua ideile și tradițiile vieții părinților și mai apoi a unor rude apropiate etc. În gândirea tradițională românească, copiii sunt purtătorii tradițiilor și credințelor părinților, a societății respective. În altă ordine de idei, acolo unde apare copilul în zilele noastre, în ceremonialuri, credințe și rânduieli, este semn de a constata existența unei „moșteniri, mit a cărei orientare primordială privește viitorul” [13, p. 176].

Femeia era obligată, de câte ori era posibil, să dea naștere urmașilor familiei. Primul an de căsătorie, tradițional, aducea și primul copil. Deci nașterea urmașilor în familia românului și în prezent este un eveniment esențial ce atribuie o semnificație deosebită sensului vieții lor. Motivul *copil-urmaș* al familiei și al neamului este întâlnit

și în următoarele versuri populare: „– Fată de birău!/ Fă pe dorul meu./ – Ba, bădiță, ba,/ Nu te-oi asculta,/ Că mă-i înșela/ Și nu mă-i lua./ Jur pe mândrul soare/ Ce sfârșit nu are!/ Că eu vreau să-mi fii/ Mamă la copii” [14, p. 46]. Nașterea copiilor era un principiu foarte semnificativ al familiei tradiționale românești.

– în al treilea rând: „ca să nu li se facă aruncare că numai degeaba s-au născut și trăit în lumea aceasta, după cum prea adeseori se întâmplă că li se face celor ce rămân necăsătoriți” [11, p. 15].

În popor, persoanelor trecute de prima tinerețe și rămase celibatate li se mai zice: *flăcăi/fete tomnaticice* sau *flăcăi/fete stătute*. Crezând că toate se întâmplă de la sine, ei nu intervineau cu fapte concrete la schimbarea sorții. Fiind convinși că se vor căsători atunci când le va veni rândul și timpul, ei își continuă existența cu veselie, cu ieșirea la horă, poate cu fata care-i menită ca în viitor să-i fie mireasă. Intențiile lui nu sunt de însurătoare. Își trăiesc viața ordinar. Aceasta se întâmplă pentru că dragostea când încolțește în sufletul omului nu-l preîntâmpină: „Frunză verde de trifoi./ Mândră, cum am face noi,/ Să ne iubim amândoi” [15]. Dragostea vine pe neașteptate, pentru că: „într-o bună zi, așa, ca din senin, se vede omul prins în laț, ca un pițigoi. Și atunci i-a venit vremea” [16, p. 63]. Căci nimeni nu-și dă seama, care-i izvorul dragostei: „Dragostea de unde-ncepe,/ De la gâtul cu mărjele,/ De la mâna cu inele,/ De la țâțenbourele./ Iac-așa, drajele mele” [15].

Uneori însurătoarea îi vine românului prea târziu, când i-a încărunit chica și i-a îmbătrânit cugetul. Când omul începe a se trece nu numai trupește, dar și sufletește, mai greu își descoperă perechea: „Frunză verde tilipin./ Am rămas flăcău bătrân/ Și aș vrea ca să mă-nsor,/ Dar fetele nu mă vor/ Pentru că sunt cam cărunt,/ Numai de cincizeci de ai/ Și nu pot mânca mălai,/ Că-i mălaiul cam uscat./ Dar eu tot îs de-nsurat” [16, p. 63]. Flăcăilor necăsătoriți la timpul cuvenit li se mai zice că *au rămas de râsul satului*, pentru că tânărului îi stă bine să se însoare: când și „Florile de pe izvor/ Toate-mi strigă să mă-nsor,/ C-ar fi prea mare păcat/ Să rămân neînsurat” [16, p. 64]. Unii dau vina pe noroc, motivând nereușitele lor prin nenorocul pe care l-au avut irosindu-și tinerețea: „Frunză verde jișinele,/ Mult ni-i șiudă și ni-i jele/ De tinerețile mele,/ Le-am trecut și fără vreme./ Sângur nu știu șe-am făcut/ Fără vreme le-am trecut./ La crâșmă nu le-am băut./ Niși la târg nu le-am vândut” [17, p. 78]. De nenoroc, mai des, se plâng fetele: „Măi noroace, măi noroace,/ De te-ași prinde ce ți-aș face!/ Tu la toți le-ai dat noroc./ Numa nia ni-ai dat foc” [18, p. 165]. Uneori, nici sfatul părinților, rudelor etc., pentru a se căsători nu se prinde: „Și iar verde doi bujori./ Ascultați-mă feciori,/ Că vă dau la toți un sfat:/ Chibzuiți la însurat” [19, p. 235]. Tot părinții și rudele îi sfătuiesc ca atunci când se vor însura să fie cu *ochii în patru*, foarte atenți și pricepuți, pentru că: „Însuratul nu-i o glumă/ Orișicine las-să spună,/ Mândra ce-o alege odată/ o alege pe viața toată./ Și iar verde foi de prun,/ Zice-o vorbă din bătrâni:/ – Dacă vrei să te însori,/ Măsoară de șapte ori” [19, p. 235]. Semnificația simbolică a proverbului popular românesc „De șapte ori măsoară și o data taie” are o importanță deosebită nu numai la căsătoria tinerilor, dar și în viața de toate zilele a omului simplu. Chiar

înainte de a se însura tânărul este sfătuit să cântărească de șapte ori sau de mai multe ori dacă persoana dorită este cea potrivită și numai după aceasta să ia decizia. De obicei, căsătoria nereușită este asociată cu proverbul „firul rupt nu se mai toarce” ori cu regretul că tânărul sau tânăra s-a căsătorit nu la timpul convenit și nu cu persoana potrivită. Acest motiv este întâlnit și în următorul cântec: „Tinerel m-am însurat,/ Tinerică mi-am luat,/ Tinerică din alt sat,/ Tinerică ca mâmuca,/ Frumușică ca bunica./ Nănășele, nănaș, naș,/ Cu cine mă cununași?/ Cu urâta satului./ Cu propteaua gardului./ Când o văd culcată-n pat./ Parcă-i dracul răsturnat./ Când iese cu capul gol,/ rag vițeei în ocol./ Da o scroafă cu porcei/ A crăpat de frica ei,/ Boi-mi plac, vacile-mi plac./ Da cu toanta ce să fac?/ – Na-ți, părinte, patru boi/ Descunună-mă-napoi,/ – Poți să-mi dai și vaci cu lapte,/ Cununia-i pân-la moarte” [20].

O bună parte dintre tineri nu a conștientizat că norocul și-l face fiecare și nu este darul cuiva: „Tot am zâs noroc, noroc,/ Pân-am dat cu totu-n foc!/ Că norocu pe pământ,/ Ca și fumu după vânt,/ Tot noroc am așteptat./ Pân’ de dracu eu n-am dat./ Of, și viață, șe am eu,/ Să nu dăe Dumnăzău” [17, p. 85].

De regulă, omul își alege partenera de viață din localitatea sa, „uneori fiind chiar vecini, aparținând aceleiași categorii sociale și având aceeași poziție economică” [21, p. 120]. Acest principiu de căsătorie este constatat și de S. Fl. Marian: „Mai fiecare fecior caută a se căsători cu o fată din satul său. Mai ales însă fetele sunt acelea cărora nu le convine nicidecum a se mărita prin sate străine” [11, p. 47]. Dintotdeauna fetele au sperat ca alesul vieții lor să le fie consătean: „om din oameni, adică după unul care are neamuri și amici. [...]. E drept că cu cât mai de departe vine mirele, cu atât mai mare e onoarea care se face familiei; dar, cu cât se mărită fata mai departe, cu atât mai mult pierde tatăl său din stimă. Și-a dat fata din sat; asta nici un român n-o suferă ușor, ca să i se spuie” [11, p. 47]. Românul nu dorește să-și dea fata în altă localitate, chiar dacă mirele străin este *poleit cu aur*, așa se mai zice în popor, și este frumos, bogat, ager la minte. Starea de despărțire a fetei de satul unde s-a născut și unde i-au rămas părinții este elucidată în mai multe cântece populare, de exemplu: „Mamă, mama, cui m-ai dat/ De la mine în alt sat/ Și m-ai dat în sat strain/ La tine să nu mai vin” (inf. Fornea Zinaida G., 17 ani; s. Cerlina, r. Camenca, a. 1985; culeg. Buruiană I.) [22]. În contextul înstrăinării, fata-mireasă este asociată cu frunza a cărei soartă depinde de mentalitatea și grija soțului, rudelor lui, a comunității cu alte reguli de viațuire și comportare: „Of, maică, ușor m-ai dat/ Ca pe-o frunză de copac” (inf. Fornea Zinaida G., 17 ani; s. Cerlina, r. Camenca, a. 1985; culeg. Buruiană I.) [22]. Frunza este componenta principală a coroanei arborelui care simbolizează: „lumea celestă a zeilor, a divinității” [23, p. 115], expresie izvorâtă din gândirea mitică și simbolică a omului. Logica respectivei gândiri mitice face posibilă comunicarea cu cerul prin intermediul ramurilor și a frunzelor ce cresc în largul lui asigurând simbolic unitatea dintre coroana copacului și legătura cosmică dintre cer și pământ. Frunzele împreună cu copacul întruchipează „axa lumii care unește cerul, pământul și subpământul, fiind prin esență «lemn viu», înzestrat în ritualuri de familie cu scopuri și aptitudini sacre, ce exprimă semnificații irepetabile. Fiind însemnul vieții evolutive, imobilitatea, regenerarea și creșterea copacu-

lui sunt asociate cu simbolismul verticalității, cu tendința de a atinge cerul. Acest arbore este purtătorul alegoric al experiențelor fundamentale ale omului: viața, moartea, și prin acestea, dobândirea vieții veșnice. El întreține și ocrotește unitatea celor trei niveluri ale cosmosului: a) cel subteran, prin rădăcinile ce răscolesc adâncurile în care se împlântă; b) suprafața pământului, prin trunchi și crengile de jos; c) înaltul, prin ramurile dinspre vârf” [24], atrase de lumina cerului. Având rădăcinile adânc în pământ și crengile spre cer copacul întruchipează „centrul Universului, făcând legătura între Cer, Pământ și Infern” [25, p. 308].

Potrivit celor exprimate, conștientizăm rolul primordial al copacului în viața omului, care întruchipează arborele cosmic asociat cu Pomul vieții și reprezintă: „simbolul vegetației și al vieții universale” [23, p. 115]. Privind emblematica copacului raportat la ideea de evoluție biologică, iar sarcina primordială legată de apariția periodică a vieții „impune valoarea fecundității” [23, p. 115]. Toate acestea sunt sesizate și prin faptul că: „Pomul Vieții apărând ca imagine a androgenului inițial, Trunchiul înălțat spre cer este simbol de forță și putere, izomorf al Falusului, imagine arhetipală masculină, iar frunzișul protector consacră valoarea maternității” [23, p. 115]. De fapt, frunzele sunt actanții principali ai întruchipării regnului vegetal, care, potrivit diverselor asocieri, personifică simbolul fericirii, prosperității și al colectivității.

Metafora *Și m-ai dat în sat străin*, din cântecul de mai sus, simbolizează dragostea neîmpărtășită și durerea amară simțită în urma despărțirii. În asemenea clipe și soțul îi pare străin – fapt ce îi provoacă tristețe sufletească. Despărțirea fetei de casa părintească unde s-a născut, a copilărit, de prietenii de la horele din sat, în unele cazuri și de iubit, dintotdeauna a fost considerată ca o pierdere a cuiva pentru totdeauna. Tânăra își aseamuește soarta ei cu cea a frunzei de pelin: „Ca pe-o frunză de pelin,/ Înapoi să nu-ți mai vin” [22]. Raportat la aceste versuri, pelinul simbolizează amărăciunile vieții, durerea și deșertul sufletesc: „Pelin beau, pelin mănânc./ Seara pe pelin mă culc!/ Dimineața când mă scol,/ Cu pelin verde mă spăl/ Foaie verde mărăcine/ Și-aoleo, frate peline,/ Amărâta-i frunza-n tine,/ Ca și inimioara-n mine...” [12, p. 137]. Sau: „Pelin beau, pelin mănânc./ Sara pe pelin mă culc,/ Da pin zori când mă trezesc,/ Trag pelin și mă-nvelesc./ Suflețelu-ni amărăsc./ Dimineața când mă scol,/ Toate oasele mă dor” [26, p. 71]. Potrivit calităților semnificative și pline de simboluri, pelinul a fost utilizat și de grecii antici la prepararea vinurilor pentru că poseda proprietăți întăritoare, de vindecare ori apotropaice – funcții descoperite și des întâlnite în credințele și obiceiurile noastre. De exemplu, basarabenii beau vin cu pelin a doua zi după Duminica mare, luni, de Rusalii, pentru a curăța organismul de toxine, dar și vara pe arșiță ca băutură răcoritoare. În popor se mai crede că prin amărăciunea și forța sa magică pelinul alungă spiritele rele.

Căsătoria, reprezintă unul dintre cele mai încărcate momente în semnificații din ciclul existențial. Asocierea dintre uman și vegetal reprezintă o intimitate, substanțială de ființare și o consacră cântecului liric, din care cităm un fragment de mare circulație: „Mândro, din dragostea noastră / A crescut și-o înverzi / Până noi, mândro, ne-om iubi; / Când pomul s-o veșteji / Să știi că ne-om despărți” [24, p. 101].

Astăzi, căsătoria este realizată prin îmbinarea elementelor cu caracter economic, juridic, ritualic și folcloric, pentru a organiza un mare spectacol tradițional, o importantă manifestare artistică populară. Noua unitate economică care se întemeiază prin căsătorie, este familia menită să contribuie la perpetuarea biologică și socială a neamului. Pentru a-și îndeplini cu succes menirea, familia are nevoie de condiții: pe plan economic – înzestrarea tinerilor, iar pe plan juridic prin convenția care intervine între cele două neamuri care se încuscesc, prin noile legături familiale. Desigur, căsătoria nu se creează și consolidează doar prin acte economice și juridice, ci „ea trebuie consfințită și apărută printr-o serie de acte rituale și ceremoniale menite să o ferească de forțele răufăcătoare și să-i aducă fecunditate, prosperitate și viață fericită, să o integreze în viața socială a comunității” [27, p. 138].

Desfășurarea tradițională a riturilor de căsătorie include un scenariu asemănător unei piese de teatru cu o ordine foarte bine încheată.

Cercetând majoritatea obiceiurilor de căsătorie vom constata că în legătură cu plecarea celor doi tineri din familiile lor, mai ales părăsirea casei părintești de către mireasă, dar și a categoriilor de tineri din care au făcut parte, „în echilibrul social se producea o breșă, se produceau ciocniri de interese și sentimente” [27, p. 139]. Riturile care urmau obiceiurile respective aveau menirea să contribuie semnificativ la rezolvarea acestor conflicte, mai întâi de toate la restabilirea echilibrului și la rebalansarea rânduiei. Odată cu acceptul tinerilor în categoria maturilor de către societate conflictul despre care am vorbit anterior nu mai avea valoare, pentru că mireasa intra în familia mirelui, concomitent creându-și-o pe a sa și pentru că se stabileau legături de încuscriri între cele două dinastii, pe de-o parte, și între ele și a nașilor, pe de alta. Prin urmare, cele enunțate mai sus nuanțează faptul că „obiceiul căsătoriei era (...) important pentru colectivitate și această importanță îi asigura ampla desfășurare, coloritul folcloric viu și numeroasa participare a oamenilor” [27, p. 139].

Referințe bibliografice

1. Berdan, Lucia. *Fețele destinului*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1999. 274 p.
2. Biedermann, Hans. *Dicționar de simboluri*. Vol. 1. Trad. din lb. germană de Dana Petrache. București: Saeculum, 2002. 285 p.
3. Weor, Samael Aun. *Simbologie onirică*. 63 p. Mod de acces: http://www.samaelaunweor.ro/ROM_Books/Simbologie_Onirica_Samael_Aun_Weor.pdf (accesat la: 17.12.2017).
4. *Căsătoria – prima instituție – Conferință de familie* de Duraisamy Sureshkumar, 22 februarie 2015. Mod de acces: <http://www.azsmr.ro/casatoria-prima-institutie-familie/> (accesat la: 17.12.2017).
5. Stoian, Ion M. *Dicționar religios*. București: Garamond, 1994. 294 p.
6. Candrea, I.-Aurel; Adamescu, Gh. *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*. București: Cartea Românească, 1931. XXIV + 1948 p. Mod de acces: <https://>

ru.scribd.com/document/327614220/1931-Candrea-Ioan-Aurel-1872-1950-Dictionarul-enciclopedic-ilustrat-Cartea-Romaneasca-Partea-1-A-C-pdf (accesat la: 31.12.2017).

7. *Constituția Republicii Moldova*. Chișinău: Curtea Constituțională, 2013. Mod de acces: www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ro/md/md046ro.pdf (accesat la: 17.12.2017).

8. Filip, Vasile V. *Înrudirea rituală în satul românesc tradițional*. În: *Teme actuale în cercetarea etnologică și antropologică: Studii și comunicări științifice*. Editate de Alina Branda, Ion Cuceu, Cosmina Timoce. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene, 2011, p. 11-19.

9. Smochină, Nichita. *Nunta la românii transnistreni: cu introducere istorico-folclorică și juridică*. București: Eikon, 2017. 346 p.

10. Evseev, Ivan. *Dicționar de simboluri*. București: Vox, 2007. 480 p.

11. Marian S. Fl. *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*. București: Grai și Suflet – Cultură națională, 1995. 605 p.

12. Evseev, Ivan. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Amarcord, 1994. 220 p.

13. Antonescu Romulus. *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, 729 p. Mod de acces: www.cimec.ro/.../Antonescu-dictionar/Antonescu-Romulus-Dictionar-Simboluri-Credinte-T (accesat la: 28.12.2017).

14. Alecsandri, Vasile. *Poezii populare ale românilor*. Chișinău: Litera, 1998, 312 p.

15. Druță, Ion. *Regiunea codrilor*. În: *Cultura*, 1974, nr. 3 (14.87), 19 ianuarie.

16. Gorovei, Artur. *Datinile noastre la naștere și la nuntă*. București: Paideia, 2002. 152 p.

17. *Cânteșe*. Alcătuitor și redactor muzical D. Gherșfelid. Tiraspol: Editura de Stat a Moldovei, 1940. 162 p.

18. Mocanu, Maria. *Giurgiulești. Monografie etnofolclorică*. Chișinău: Cartier, 1999. 280 p.

19. *Folclor din câmpia Sorociei*. Alcătuitori: G. G. Botezatu, I. V. Buruiană, N. M. Băieșu, E. V. Junghietu, L. I. Curuci, A. S. Hâncu. Chișinău: Știința, 1989. 254 p.

20. AFASM, 1986, N. 366, f. 181; Schineni – Soroca; inf. Cojocar Larisa M., 25 de ani; culeg. Buruiană I. V.

21. Vintilă-Ghițulescu, Constanța. *În șalvari și cu ișlăc. Biserică, sexualitate, căsătorie și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea*. Ediția a II-a revăzută și adăugată. București: Humanitas, 2011. 445 p.

22. AFAȘM, 1985, N 364, f. 238; Cerlina – Camenca; inf. Fornea Zinaida G., 17 ani; culeg. Buruiană I. V.

23. Comanici, Germina. *Ramura verde în spiritualitatea populară*. București: Editura Etnologică, 2004. 250 p.

24. *Arborele cosmic sau Pomul vieții: simbolistica generală*, 21.02.2012. Mod de acces: www.crestinortodox.ro/comunitate/group_discussion_view.php?group_id=842&grouptopic_id=7030 (accesat la: 19.12.2017).

25. Eliade, Mircea. *Tratat de istorie a religiilor*. București: Humanitas, 2013. 476 p.

26. Barschi, L. Cornfelid, L. *Cânteșe norodnișe moldovenești*. Tiraspol: S. n., 1940. 200 p.

27. Pop, Mihai. *Obiceiuri tradiționale românești*. București: S. n., 1976. 192 p.